

ಶ್ರೀಃ
ಶ್ರೀಮತೇ ರಾಮಾನುಜಾಯ ನಮಃ
ಶ್ರೀಮತೇ ನಿಗಮಾಂತಮಹಾದೇಶಿಕಾಯ ನಮಃ
ಶ್ರೀಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣಭರತಶತ್ರುಘ್ನಹನುಮತ್ಸಮೇತ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ಪರಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ

ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣೇ ವಾಲ್ಮೀಕೀಯೇ ಆದಿಕಾವ್ಯೇ ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡೇ

॥ ಚತುರ್ವಿಂಶಃ ಸರ್ಗಃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ಶ್ರೀ ರಂಗರಾಮಾನುಜ ಮಹಾದೇಶಿಕನ್

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ಶ್ರೀಃ
ಶ್ರೀಮತೇ ರಾಮಾನುಜಾಯ ನಮಃ
ಶ್ರೀಮತೇ ನಿಗಮಾಂತಮಹಾದೇಶಿಕಾಯ ನಮಃ
ಶ್ರೀಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣಭರತಶತ್ರುಘ್ನಹನುಮತ್ಸಮೇತ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ಪರಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ

॥ ಚತುರ್ವಿಂಶಃ ಸರ್ಗಃ ॥

ವಿಲಪಂತ್ಯಾಃ ಕೌಸಲ್ಯಾಯಾ ಆತ್ಮಾನಮಪಿ ವನಂ ನೇತುಂ ಶ್ರೀರಾಮಂ
ಪ್ರತ್ಯಾಗ್ರಹಃ, ಪತ್ನುಃ ಸೇವೈವ ನಾರೀಣಾಂ ಧರ್ಮ ಇತಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ
ಶ್ರೀರಾಮೇಣ ತಸ್ಯಾ ನಿವಾರಣಂ ಸ್ವಕೀಯವನಗಮನೇ ತಸ್ಯಾ
ಅನುಮತಿಗ್ರಹಣಂ ಚ

ತಂ ಸಮೀಕ್ಷ್ಯ ವ್ಯವಸಿತಂ ಪಿತುರ್ನಿರ್ದೇಶಪಾಲನೇ |
ಕೌಸಲ್ಯಾ ಬಾಷ್ಟಸಂರುದ್ಧಾ ವಚೋ ಧರ್ಮಿಷ್ಠಮಬ್ರವೀತ್ || 2.24.1 ||

ಅದೃಷ್ಟದುಃಖೋ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಸರ್ವಭೂತಪ್ರಿಯಂವದಃ |
ಮಯಿ ಜಾತೋ ದಶರಥಾತ್ ಕಥಮುಂಛೇನ ವರ್ತಯೇತ್ || 2.24.2 ||

ಯಸ್ಯ ಭೃತ್ಯಾಶ್ಚ ದಾಸಾಶ್ಚ ಮೃಷ್ಟಾನ್ಯನ್ನಾನಿ ಭುಂಜತೇ |
ಕಥಂ ಸ ಭೋಕ್ಷ್ಯತೇ ರಾಮೋ ವನೇ ಮೂಲಫಲಾನ್ಯಯಂ || 2.24.3 ||

ಕ ಏತಚ್ಛ್ರದ್ಧೇಚ್ಛುತ್ವಾ ಕಸ್ಯ ವಾ ನ ಭವೇದ್ ಭಯಂ |
ಗುಣವಾನ್ ದಯಿತೋ ರಾಜ್ಞಃ ಕಾಕುತ್ಸ್ಥೋ ಯದ್ ವಿವಾಸ್ಯತೇ || 2.24.4 ||

ನೂನಂ ತು ಬಲವಾನ್ ಲೋಕೇ ಕೃತಾಂತಃ ಸರ್ವಮಾದಿಶನ್ |
ಲೋಕೇ ರಾಮಾಭಿರಾಮಸ್ತ್ವಂ ವನಂ ಯತ್ರ ಗಮಿಷ್ಯಸಿ || 2.24.5 ||

ಅಯಂ ತು ಮಾಮಾತ್ಮಭವಸ್ತವಾದರ್ಶನಮಾರುತಃ |
ವಿಲಾಪದುಃಖಸಮಿಧೋ ರುದಿತಾಶ್ರುಹುತಾಹುತಿಃ || 2.24.6 ||

ಚಿಂತಾವಾಷ್ಟಮಹಾಧೂಮಸ್ತವಾಗಮನಚಿಂತಜಃ |

ಕರ್ಶಯಿತ್ವಾಧಿಕಂ ಪುತ್ರ ನಿಃಶ್ವಾಸಾಯಾಸಸಂಭವಃ || 2.24.7 ||

ತ್ವಯಾ ವಿಹೀನಾಮಿಹ ಮಾಂ ಶೋಕಾಗ್ನಿರತುಲೋ ಮಹಾನ್ |

ಪ್ರದಕ್ಷ್ಯತಿ ಯಥಾ ಕಕ್ಷ್ಯಂ ಚಿತ್ರಭಾನುರ್ಹಿಮಾತ್ಮಯೇ || 2.24.8 ||

ಕಥಂ ಹಿ ಧೇನುಃ ಸ್ವಂ ವತ್ಸಂ ಗಚ್ಛಂತಮನುಗಚ್ಛತಿ |

ಅಹಂ ತ್ವಾನುಗಮಿಷ್ಯಾಮಿ ಯತ್ರ ವತ್ಸ ಗಮಿಷ್ಯಸಿ || 2.24.9 ||

ಯಥಾ ನಿಗದಿತಂ ಮಾತ್ರಾ ತದ್ ವಾಕ್ಯಂ ಪುರುಷರ್ಷಭಃ |

ಶ್ರುತ್ವಾ ರಾಮೋಽಬ್ರವೀದ್ ವಾಕ್ಯಂ ಮಾತರಂ ಭೃಶದುಃಖಿತಾಂ || 2.24.10 ||

ಕೈಕೇಯ್ಯಾ ವಂಚಿತೋ ರಾಜಾ ಮಯಿ ಚಾರಣ್ಯಮಾಶ್ರಿತೇ |

ಭವತ್ಯಾ ಚ ಪರಿತ್ಯಕ್ತೋ ನ ನೂನಂ ವರ್ತಯಿಷ್ಯತಿ || 2.24.11 ||

ಭರ್ತುಃ ಕಿಲ ಪರಿತ್ಯಾಗೋ ನೃಶಂಸಃ ಕೇವಲಂ ಸ್ತ್ರಿಯಾಃ |

ಸ ಭವತ್ಯಾ ನ ಕರ್ತವ್ಯೋ ಮನಸಾಪಿ ವಿಗರ್ಹಿತಃ || 2.24.12 ||

ಯಾವಜ್ಜೀವತಿ ಕಾಕುತ್ಸ್ಥಃ ಪಿತಾ ಮೇ ಜಗತೀಪತಿಃ |

ಶುಶ್ರೂಷಾ ಕ್ರಿಯತಾಂ ತಾವತ್ ಸ ಹಿ ಧರ್ಮಃ ಸನಾತನಃ || 2.24.13 ||

ಏವಮುಕ್ತಾ ತು ರಾಮೇಣ ಕೌಸಲ್ಯಾ ಶುಭದರ್ಶನಾ |

ತಥೇತ್ಯುವಾಚ ಸುಪ್ರೀತಾ ರಾಮಮಕ್ಲಿಷ್ಟಕಾರಿಣಂ || 2.24.14 ||

ಏವಮುಕ್ತಸ್ತು ವಚನಂ ರಾಮೋ ಧರ್ಮಭೃತಾಂ ವರಃ |

ಭೂಯಸ್ತಾಮಬ್ರವೀದ್ ವಾಕ್ಯಂ ಮಾತರಂ ಭೃಶದುಃಖಿತಾಂ || 2.24.15 ||

ಮಯಾ ಚೈವ ಭವತ್ಯಾ ಚ ಕರ್ತವ್ಯಂ ವಚನಂ ಪಿತುಃ |

ರಾಜಾ ಭರ್ತಾ ಗುರುಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ಸರ್ವೇಷಾಮೀಶ್ವರಃ ಪ್ರಭುಃ || 2.24.16 ||

ಇಮಾನಿ ತು ಮಹಾರಣ್ಯೇ ವಿಹೃತ್ಯ ನವ ಪಂಚ ಚ |

ವರ್ಷಾಣಿ ಪರಮಪ್ರೀತ್ಯಾ ಸ್ಥಾಸ್ಯಾಮಿ ವಚನೇ ತವ || 2.24.17 ||

ಏವಮುಕ್ತಾ ಪ್ರಿಯಂ ಪುತ್ರಂ ಬಾಷ್ಪಪೂರ್ಣಾನನಾ ತದಾ |
ಉವಾಚ ಪರಮಾರ್ತಾ ತು ಕೌಸಲ್ಯಾ ಸುತವತ್ಸಲಾ || 2.24.18 ||

ಆಸಾಂ ರಾಮ ಸಪತ್ನೀನಾಂ ವಸ್ತುಂ ಮಧ್ಯೇ ನ ಮೇ ಕ್ಷಮಂ |
ನಯ ಮಾಮಪಿ ಕಾಕುತ್ಸ್ಥ ವನಂ ವನ್ಯಾಂ ಮೃಗೀಮಿವ || 2.24.19 ||

ಯದಿ ತೇ ಗಮನೇ ಬುದ್ಧಿಃ ಕೃತಾ ಪಿತುರಪೇಕ್ಷಯಾ |
ತಾಂ ತಥಾ ರುದತೀಂ ರಾಮೋ ರುದನ್ ವಚನಮಬ್ರವೀತ್ || 2.24.20 ||

ಜೀವಂತ್ಯಾ ಹಿ ಸ್ತ್ರಿಯಾ ಭರ್ತಾ ದೈವತಂ ಪ್ರಭುರೇವ ಚ |
ಭವತ್ಯಾ ಮಮ ಚೈವಾದ್ಯ ರಾಜಾ ಪ್ರಭವತಿ ಪ್ರಭುಃ || 2.24.21 ||

ನ ಹ್ಯನಾಥಾ ವಯಂ ರಾಜ್ಞಾ ಲೋಕನಾಥೇನ ಧೀಮತಾ |
ಭರತಶ್ಚಾಪಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಸರ್ವಭೂತಪ್ರಿಯಂವದಃ || 2.24.22 ||

ಭವತೀಮನುವರ್ತೇತ ಸ ಹಿ ಧರ್ಮರತಃ ಸದಾ |
ಯಥಾ ಮಯಿ ತು ನಿಷ್ಕ್ರಾಂತೇ ಪುತ್ರಶೋಕೇನ ಪಾರ್ಥಿವಃ || 2.24.23 ||

ಶ್ರಮಂ ನಾವಾಪ್ನುಯಾತ್ ಕಿಂಚಿ -
ದಪ್ರಮತ್ತಾ ತಥಾ ಕುರು |
ದಾರುಣಶ್ಚಾಪ್ಯಯಂ ಶೋಕೋ
ಯಥೈನಂ ನ ವಿನಾಶಯೇತ್ || 2.24.24 ||

ರಾಜ್ಞೋ ವೃದ್ಧಸ್ಯ ಸತತಂ ಹಿತಂ ಚರ ಸಮಾಹಿತಾ |
ವ್ರತೋಪವಾಸನಿರತಾ ಯಾ ನಾರೀ ಪರಮೋತ್ತಮಾ || 2.24.25 ||

ಭರ್ತಾರಂ ನಾನುವರ್ತೇತ ಸಾ ಚ ಪಾಪಗತಿರ್ಭವೇತ್ |
ಭರ್ತುಃ ಶುಶ್ರೂಷಯಾ ನಾರೀ ಲಭತೇ ಸ್ವರ್ಗಮುತ್ತಮಂ || 2.24.26 ||

ಅಪಿ ಯಾ ನಿರ್ನಮಸ್ಕಾರಾ ನಿವೃತ್ತಾ ದೇವಪೂಜನಾತ್ |
ಶುಶ್ರೂಷಾಮೇವ ಕುರ್ವೀತ ಭರ್ತುಃ ಪ್ರಿಯಹಿತೇ ರತಾ || 2.24.27 ||

ಏಷ ಧರ್ಮಃ ಸ್ತ್ರಿಯಾ ನಿತ್ಯೋ ವೇದೇ ಲೋಕೇ ಶ್ರುತಃ ಸ್ಮೃತಃ |
ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯೇಷು ಚ ಸದಾ ಸುಮನೋಭಿಶ್ಚ ದೇವತಾಃ || 2.24.28 ||

ಪೂಜ್ಯಾಸ್ತೇ ಮತ್ಕೃತೇ ದೇವಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಶ್ಚೈವ ಸತ್ಕೃತಾಃ |
ಏವಂ ಕಾಲಂ ಪ್ರತೀಕ್ಷಸ್ವ ಮಮಾಗಮನಕಾಂಕ್ಷಿಣೀ || 2.24.29 ||

ನಿಯತಾ ನಿಯತಾಹಾರಾ ಭರ್ತೃಶುಶ್ರೂಷಣೇ ರತಾ |
ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸೇ ಪರಮಂ ಕಾಮಂ ಮಯಿ ಪರ್ಯಾಗತೇ ಸತಿ || 2.24.30 ||

ಯದಿ ಧರ್ಮಭೃತಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠೋ ಧಾರಯಿಷ್ಯತಿ ಜೀವಿತಂ |
ಏವಮುಕ್ತಾ ತು ರಾಮೇಣ ಬಾಪ್ಸಪರ್ಯಾಕುಲೇಕ್ಷಣಾ || 2.24.31 ||

ಕೌಸಲ್ಯಾ ಪುತ್ರಶೋಕಾರ್ತಾ ರಾಮಂ ವಚನಮಬ್ರವೀತ್ |
ಗಮನೇ ಸುಕೃತಾಂ ಬುದ್ಧಿಂ ನ ತೇ ಶಕ್ನೋಮಿ ಪುತ್ರಕ || 2.24.32 ||

ವಿನಿವರ್ತಯಿತುಂ ವೀರ ನೂನಂ ಕಾಲೋ ದುರತ್ಯಯಃ |
ಗಚ್ಛ ಪುತ್ರ ತ್ವಮೇಕಾಗ್ರೋ ಭದ್ರಂ ತೇಽಸ್ತು ಸದಾ ವಿಭೋ || 2.24.33 ||

ಪುನಸ್ತ್ವಯಿ ನಿವೃತ್ತೇ ತು ಭವಿಷ್ಯಾಮಿ ಗತಕ್ಲಮಾ |
ಪ್ರತ್ಯಾಗತೇ ಮಹಾಭಾಗೇ ಕೃತಾರ್ಥೇ ಚರಿತವ್ರತೇ |
ಪಿತುರಾನ್ಯಣ್ಯತಾಂ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಸ್ವಪಿಷ್ಯೇ ಪರಮಂ ಸುಖಂ || 2.24.34 ||

ಕೃತಾಂತಸ್ಯ ಗತಿಃ ಪುತ್ರ ದುರ್ವಿಭಾವ್ಯಾ ಸದಾ ಭುವಿ |
ಯಸ್ತಾಂ ಸಂಚೋದಯತಿ ಮೇ ವಚ ಆವಿಧ್ಯ ರಾಘವ || 2.24.35 ||

ಗಚ್ಛೇದಾನೀಂ ಮಹಾಬಾಹೋ ಕ್ಷೇಮೇಣ ಪುನರಾಗತಃ |
ನಂದಯಿಷ್ಯಸಿ ಮಾಂ ಪುತ್ರ ಸಾಮ್ನಾ ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣೇನ ಚಾರುಣಾ || 2.24.36 ||

ಅಪೀದಾನೀಂ ಸ ಕಾಲಃ ಸ್ಯಾದ್ ವನಾತ್ ಪ್ರತ್ಯಾಗತಂ ಪುನಃ |
ಯತ್ ತ್ವಾಂ ಪುತ್ರಕ ಪಶ್ಯೇಯಂ ಜಟಾವಲ್ಕಲಧಾರಿಣಂ || 2.24.37 ||

ತಥಾ ಹಿ ರಾಮಂ ವನವಾಸನಿಶ್ಚಿತಂ
 ದದರ್ಶ ದೇವೀ ಪರಮೇಣ ಚೇತಸಾ |
 ಉವಾಚ ರಾಮಂ ಶುಭಲಕ್ಷಣಂ ವಚೋ
 ಬಭೂವ ಚ ಸ್ವಸ್ತಯನಾಭಿಕಾಂಕ್ಷಿಣೀ || 2.24.38 ||

|| ಇತ್ಯಾರ್ಷೇ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣೇ ವಾಲ್ಮೀಕೀಯೇ ಆದಿಕಾವ್ಯೇ
 ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡೇ ಚತುರ್ವಿಂಶಃ ಸರ್ಗಃ ||